

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Uitgangspunten voor een landelijk kader jongerenrechtbanken

Dr. Stephanie Rap
Forensische orthopedagogiek
Pedagogische en onderwijswetenschappen
Universiteit van Amsterdam

Versie 17 maart 2023

Inhoud

- 1. Inleiding**
- 2. Methoden**
- 3. Resultaten**
- 4. Analyse van de resultaten**
- 5. Uitgangspunten voor een landelijk kader**
- 6. Conclusies**

Bijlage 1: online vragenlijst

Bijlage 2: gestandaardiseerde topiclijst interviews

Bijlage 3: programma ronde tafel bijeenkomst

Bijlage 4: overzicht respondenten interviews

Bijlage 5: overzicht resultaten stellingen

1. Inleiding

Aanleiding

Sinds 2015 worden op een aantal scholen in het voortgezet onderwijs jongerenrechtbanken ingezet als herstelrechtelijke interventie. Het doel van de jongerenrechtbank is om overtredingen rond grensoverschrijdend gedrag op (en rondom) school op te lossen samen met leerlingen van de school, die zitting hebben in een jongerenrechtbank. De jongerenrechtbank vindt haar oorsprong in principes van het herstelrecht, waarbij het herstellen van verstoorde relaties in de school centraal staat door middel van communicatie tussen de beschuldigde en benadeelde en het goedmaken van aangedaan leed.¹

De positie van de jongerenrechtbank ten opzichte van het jeugdstrafrecht roept geregeld vragen op. Het regelovertredend gedrag dat in de jongerenrechtbank behandeld wordt, kan ook strafbaar gedrag zijn (in de zin van het Wetboek van Strafrecht). De jongerenrechtbank wordt doorgaans ingezet in plaats van een aangifte en bijbehorend (jeugd)strafrechtelijk traject en beoogt een alternatief te bieden voor de strafrechtelijke route. Daarnaast worden ook overtredingen van het schoolreglement behandeld door de jongerenrechtbank.²

Eerder onderzoek

Vanuit de Universiteit Leiden zijn twee onderzoeken uitgevoerd naar de werking van de jongerenrechtbank op Amsterdamse middelbare scholen. Het eerste onderzoek betrof een programma- en procesevaluatie, waarin onderzocht is of de jongerenrechtbank werd uitgevoerd volgens een vastgestelde, programmatische wijze. In dit onderzoek zijn een aantal knelpunten in de uitvoering geconstateerd. De onderzoekers merken op dat 'over een aantal zaken geen eenduidigheid bestaat tussen de verschillende docenten en scholen. Dit betreft bijvoorbeeld welke zaken er geschikt zijn voor de behandeling door de jongerenrechtbank, hoe de aanmelding van zaken dient plaats te vinden, maar ook wat de rollen van de verschillende betrokkenen zijn en welke rol de politie speelt in het project'.³ Hiertoe zijn 13 verschillende praktische aanbevelingen gedaan. Enkele van de toen gesignaleerde knelpunten spelen ook in huidig onderzoek nog een rol. Dit betreft bijvoorbeeld de vraag welke zaken geschikt zijn voor behandeling door de jongerenrechtbank en de vraag welke rol de politie speelt bij de jongerenrechtbank.

In 2018 is het tweede deel van het evaluatieonderzoek uitgevoerd door de Universiteit Leiden verschenen. De onderzoekers concluderen dat 'de grondslagen en doelstellingen van

¹ W.J. van der Spek, G.J. Slump, S. Grotenhuis & K. Roelofs, De jongerenrechtbank als herstelrechtelijk initiatief, *Proces*, 1, 2023, 31; Zie ook: <https://jongerenrechtbanken.nl/aanpak/>

² Stichting Jongerenrechtbanken Nederland, *Een landelijk kader voor de jongerenrechtbank. Toelichting op de doelen van de ronde tafels*, 2022 (intern document).

³ S.E. Rap, K.G.A. Bolscher, D.S. Verkroost & E.M. Mijnaerends, *Procesevaluatie van de pilot jongerenrechtbanken* (uitgevoerd in opdracht van de Stichting Jongerenrechtbanken Nederland), Leiden: Universiteit Leiden 2016, p. 4.

de jongerenrechtbank als methode voor herstelgerichte conflictoplossing binnen scholen goed aansluiten bij de uitgangspunten van een kinderrechtenconforme onderwijsomgeving'.⁴ De onderzoekers merken echter ook op dat de jongerenrechtbank een tweeledige doelstelling lijkt te hebben: conflictoplossing op school en een alternatief voor het jeugdstrafrecht. Dit brengt een bepaalde spanning met zich mee tussen informele en snelle procedures op school en formele rechtswaarborgen voor betrokkenen. Om dit spanningsveld op te lossen stellen de onderzoekers voor om een 'duidelijk onderscheid te maken tussen zaken die intern kunnen worden afgehandeld binnen de school (de interne route) en zaken waarbij melding bij de politie wenselijk of zelfs noodzakelijk wordt geacht (de jeugdstrafrechtelijke route)'.⁵ De interne route is bedoeld voor incidenten op school waarbij de politie niet betrokken wordt en de jeugdstrafrechtelijke route voor incidenten waarbij betrokkenen wel de noodzaak voelen om de politie te betrekken. De onderzoekers adviseren om in het laatste geval formeel aangifte te (laten) doen, zodat de strafrechtelijke rechtswaarborgen gegarandeerd zijn voor de verschillende partijen. Door het uit elkaar trekken van deze twee routes voor toeleiding naar de jongerenrechtbank ontstaat meer duidelijkheid over de status en doelen van de jongerenrechtbank en de verhouding tot het formele jeugdstrafrecht.⁶

Doel

De Stichting Jongerenrechtbanken heeft de ambitie om landelijk te gaan opereren, in samenwerking met de Stichting Halt. Om deze samenwerking vorm te geven is een landelijk kader met uitgangspunten voor de jongerenrechtbank nodig. Om dit landelijk kader vorm te geven heeft een inventarisering plaatsgevonden onder relevante ketenpartners, met behulp van een vragenlijst, interviews en een ronde tafel bijeenkomst met focusgroepen. In dit rapport wordt verslag gedaan van deze activiteiten. Uit de resultaten worden uitgangspunten voor een landelijk kader voor de jongerenrechtbank gedestilleerd.

De hoofdvraag die centraal staat in deze inventarisatie is:

- Wat is de positie van de jongerenrechtbank ten opzichte van het jeugdstrafrecht?

De hoofdvraag wordt beantwoord aan de hand van de volgende subvragen:

- Wat is de reikwijdte van de jongerenrechtbank, wat betreft type zaken en beschuldigten?
- Wat is de rol van de benadeelde (het slachtoffer) bij de jongerenrechtbank?
- Hoe vindt de toeleiding plaats naar de jongerenrechtbank?

⁴ Y.N. van den Brink, D.S. Verkroost & E.M. Mijnaerends, Evaluatie pilot jongerenrechtbanken – Deel 2 (uitgevoerd in opdracht van de Stichting Jongerenrechtbanken Nederland), Leiden: Universiteit Leiden 2018, p. 6.

⁵ Van den Brink e.a. 2018, p. 7.

⁶ Van den Brink e.a. 2018.

Leeswijzer

In dit rapport worden eerst de methoden van onderzoek toegelicht (para. 2). In paragraaf 3 worden de resultaten van de dataverzameling gepresenteerd en in paragraaf 4 worden deze geanalyseerd in het licht van het internationale kinderrechtenkader en eerder onderzoek. In paragraaf 5 worden uitgangspunten voor een landelijk kader voor de jongerenrechtbank gepresenteerd en dit rapport sluit af met overkoepelden conclusies in paragraaf 6.

2. Methoden

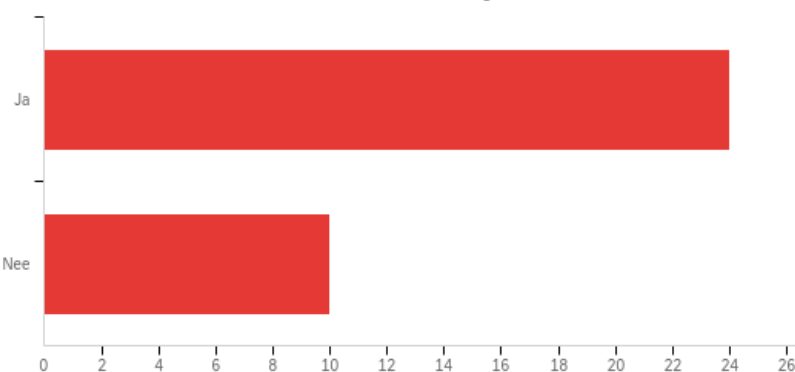
In de periode november 2022 – februari 2023 zijn verschillende methoden van onderzoek ingezet om de vragen die centraal staan in dit rapport te onderzoeken. Dit betreffen een online vragenlijst, verdiepende interviews en een ronde tafel bijeenkomst met focusgroepen.

Vragenlijst

Om de visies en meningen van verschillende ketenpartners wat betreft de inzet en uitvoering van jongerenrechtbanken op middelbare scholen te inventariseren is een online vragenlijst uitgezet (zie Bijlage 1). De Stichting Jongerenrechtbanken heeft de vragenlijst gestuurd naar haar partners in het werkveld. Deze personen zijn eveneens uitgenodigd voor de ronde tafel bijeenkomst.

In totaal hebben 35 personen (25 vrouw; 10 man) de vragenlijst ingevuld. De respondenten waren werkzaam bij de politie, het Openbaar Ministerie (OM), de rechterlijke macht, Stichting Halt, de gemeente, het voortgezet onderwijs (docent, zorg coördinator, directie, leerling), de advocatuur, maatschappelijke organisaties, de wetenschap en de Stichting Jongerenrechtbank zelf. 70% (N=24) van de respondenten heeft aangegeven met de jongerenrechtbank in aanraking te komen in zijn of haar functie (Figuur 1).

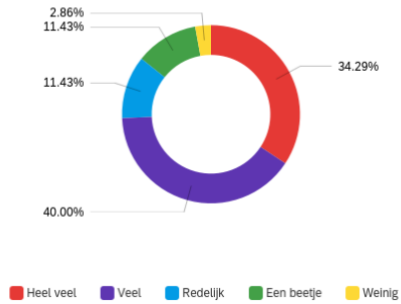
Figuur 1: Heeft u in uw werk te maken met de Jongerenrechtbank?

In de vragenlijst is ook gevraagd naar de voorkennis dan de respondenten. 74% geeft aan (heel) veel bekend te zijn met de jongerenrechtbank en 63% geeft aan (heel) veel bekend te zijn met de afdoeningen die de jongerenrechtbank kan opleggen (Figuur 2 en 3)

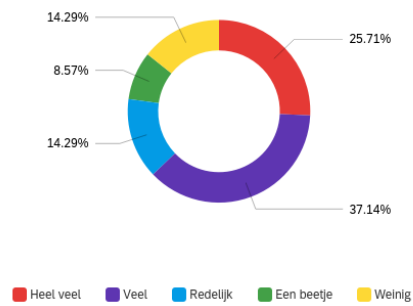
Figuur 2:

In hoeverre bent u bekend met de inhoud en opzet van de Jongerenrechtbank?

Figuur 3:

In hoeverre bent u bekend met de afdoeningen van de Jongerenrechtbank?

Verdiepende interviews

Met acht respondenten (6 vrouw; 2 man) zijn verdiepende interviews gehouden.⁷ De interviews hadden als doel om aanvullende informatie te verkrijgen over de achtergronden en argumenten achter de uitkomsten van de vragenlijst. De geïnterviewden waren ook in de gelegenheid om de vragenlijst in te vullen, maar hun individuele antwoorden zijn niet besproken tijdens het interview. De respondenten zijn werkzaam of betrokken bij de politie, het OM, Halt, de rechterlijke macht, de jongerenrechtbank en het voorgezet onderwijs. Alle respondenten zijn vanuit hun functie bekend met de jongerenrechtbank (zie Bijlage 4). De interviews zijn gehouden aan de hand van een gestandaardiseerde topiclijst (zie Bijlage 2).

Ronde tafel bijeenkomst – focusgroepen

In februari 2023 heeft een ronde tafel bijeenkomst plaatsgevonden met vertegenwoordigers van relevante ketenpartners van de jongerenrechtbank. In totaal hebben 50 personen deelgenomen aan de ronde tafel bijeenkomst. Een deel van deze deelnemers heeft ook de vragenlijst ingevuld en/of deelgenomen aan een verdiepend interview. Tijdens de bijeenkomst zijn de deelnemers verdeeld over drie groepen en hebben zij in drie sessies over verschillende onderwerpen gediscussieerd. Zie voor het volledige programma Bijlage 3.

⁷ Eén interview heeft plaatsgevonden met twee respondenten samen.

Alle respondenten hebben een informatiebrief ontvangen over het onderzoek en zij hebben een toestemmingsverklaring getekend. De resultaten worden geanonimiseerd gepresenteerd in dit rapport. De steekproef bestaat uit een 'purposeful sample' van respondenten die kennis en ervaring hebben met de jongerenrechtbank.⁸ Deze respondenten zijn bewust geselecteerd voor deelname aan deze inventarisatie. Daarbij is getracht een beeld te krijgen van de ervaringen en perspectieven van alle relevante partijen betrokken bij de jongerenrechtbank. Het onderzoek is goedgekeurd door de Ethische Commissie van de Faculteit Maatschappij en Gedragwetenschappen, Universiteit van Amsterdam (FMG-280).

3. Resultaten

Vragenlijst – stellingen

In de vragenlijst zijn een aantal stellingen voorgelegd aan de respondenten om hun mening wat betreft de positie en werking van de jongerenrechtbank te inventariseren. Hieronder worden de resultaten hiervan weergegeven (zie voor het volledige overzicht Bijlage 5).

Ten eerste geeft een meerderheid van de respondenten (68%) aan dat de jongerenrechtbank niet alleen geschikt is voor 'first offenders', en ook toegepast kan worden wanneer de jongere al eerder in aanraking is gekomen met het recht. Een grote meerderheid (89%) is het eens met de stelling dat overtredingen van het schoolreglement (niet zijnde strafbare feiten) behandeld kunnen worden door de jongerenrechtbank. Dit sluit aan bij het feit dat een kleine meerderheid (48%) het *niet* eens is met de stelling dat de jongerenrechtbank alleen Halt-waardige zaken mag behandelen (zie Besluit Aanwijzing Halt-feiten).

Bij een aantal stellingen bestond meer variatie in de antwoorden van respondenten en de grootste groep bestond niet altijd uit de meerderheid van de totale groep. 59% van de respondenten is het oneens met de stelling dat de jongerenrechtbank alle zaken die door de school geschikt worden bevonden mag behandelen. Een kleine meerderheid (48%) is het ook oneens met de stelling dat de school zelf bepaalt voor welke zaken de jongerenrechtbank ingezet kan worden. Dit veronderstelt dat respondenten van mening zijn dat meerdere partijen moeten meebeslissen over welke zaken geschikt zijn voor de jongerenrechtbank en dat dit niet alleen door de school besloten wordt. In de vragenlijst is echter niet gevraagd welke partijen mee zouden kunnen beslissen. In het bespreken van de resultaten van de interviews en focusgroepen zal dit onderwerp verder aan de orde komen, met name wat betreft de rol van de politie.

⁸ C. Robson, *Real world research. A resource for users of social research methods in applied settings* (3rd ed.), Chichester: John Wiley & Sons Ltd 2011.

83% van de respondenten vindt dat een zorg- of veiligheidscoördinator van de school altijd betrokken moet worden bij zaken die door de jongerenrechtbank behandeld worden. 74% van de respondenten is het *niet* eens met de stelling dat de politie altijd betrokken moet worden bij zaken die door de jongerenrechtbank behandeld worden en 54% vindt *niet* dat de politie altijd geïnformeerd moet worden. Een meerderheid van de respondenten lijkt op basis hiervan van mening te zijn dat de politie *niet* altijd betrokken hoeft te worden bij zaken die de jongerenrechtbank behandelt.

80% van de respondenten is het eens met de stelling dat jongeren ook na een aangifte bij de politie nog doorverwezen kunnen worden naar de jongerenrechtbank. Ook vindt 80% dat de jongerenrechtbank een deel van de huidige Halt-zaken kan overnemen en 60% vindt dat de jongerenrechtbank onderdeel moet worden van de Halt-afdoening. Over de vraag of een jongere naast een andere justitiële afdoening (Halt-afdoening; OM-afdoening; veroordeling) ook nog naar de jongerenrechtbank kan bestaat geen consensus onder de respondenten (evenveel respondenten zijn voor als tegen deze stelling, 46%).

Vragenlijst – vignetten

Naast stellingen zijn vier vignetten voorgelegd aan de respondenten, om hun mening te vragen over de geschiktheid van zaken voor de jongerenrechtbank. In Bijlage 1 zijn de vignetten te vinden.

Van de vier vignetten wordt de casus met betrekking tot online pesten het meest geschikt geacht voor de jongerenrechtbank. 57% van de respondenten vindt deze zaak (heel) veel geschikt (en 18% weinig of een beetje geschikt). In de toelichting wordt gesteld dat het van belang is dat alle partijen instemmen met het houden van een jongerenrechtbank, ook het de benadeelde. Verder geven respondenten aan dat de zaak geschikt is omdat het voor bewustwording op school kan zorgen over online pesten. Een van de respondenten heeft de volgende toelichting gegeven:

“Dit ziet op het bredere klimaat op school, wat er bij gebaat kan zijn om ook op school met en door leerlingen aan te pakken en positief bij te sturen”.

De casus over het meenemen en afsteken van vuurwerk op school wordt door 46% van de respondenten geschikt bevonden voor de jongerenrechtbank, maar 37% vindt het weinig of een beetje geschikt. Aan de ene kant wordt benoemd dat de zaak ernstig is, maar aan de andere kant wordt benoemd dat herstel op school van belang is in deze zaak. Een respondent geeft aan:

“Hier staat stoppen van gevaarzettend gedrag voorop en de vraag is of de interventies van de Jrb dit voldoende kunnen waarborgen”.

Een andere respondent benoemt het belang van herstel:

“De jongen moet de kans krijgen om te herstellen met school, naast een traject bij de politie/justitie”.

De casus die gaat over winkeldiefstal wordt door 44% van de respondenten geschikt bevonden, echter vindt 35% deze zaak niet heel erg geschikt. Men geeft aan dat het feit niet op school heeft plaatsgevonden en dat andere justitiële afdoeningen al ingezet zijn, het minder geschikt maakt voor de jongerenrechtbank. Respondenten die deze zaak wel geschikt achten geven aan dat door de jongerenrechtbank de reputatie van de school hersteld kan worden en de relatie tussen de school en de supermarkt verbeterd kan worden. De volgende redenatie wordt daarbij gegeven:

“Op deze manier kan de leerling, mits zij verantwoordelijkheid wil nemen, de band met de supermarkt en de reputatie van de school herstellen. Enkel een verbod leidt op lange termijn niet tot een oplossing (behalve dat je hoopt dat ze door punitief te reageren leert van haar fout) en blijft de supermarkt aversie houden tegen ‘leerlingen van die school’”.

De casus van de mishandeling met een mes wordt door 53% van de respondenten niet geschikt geacht voor de jongerenrechtbank (en 26% wel geschikt). De zaak wordt door veel respondenten als te ernstig beschouwd. Enkele respondenten geven echter aan dat herstel van de relaties tussen de jongeren wel van belang is in deze zaak.

“Dit lijkt mij een casus waarbij de JRB naast politie/OM/Halt zou kunnen worden ingezet, met het oog op herstel tussen de jongens, maar ook op school (vriendengroepen). Omdat mes in het spel is, wel ook politie/justitie/Halt inzetten”.

Interviews en focugroepen

In de verdiepende interviews is nader ingegaan op een aantal thema's die ook in de vragenlijst aan de orde zijn gekomen. Op basis van de interviews is vervolgens een selectie gemaakt van de onderwerpen die tijdens de focusgroepen zijn besproken. Hieronder worden de resultaten van de interviews en de focusgroepen gepresenteerd op basis van de drie subvragen.

Welke type zaken past bij de jongerenrechtbank?

In de interviews geven de respondenten aan dat zaken die in of rondom de school plaatsvinden geschikt zijn voor behandeling door de jongerenrechtbank. Er moet een duidelijke relatie zijn met de school, dus ook om leerlingen van de school gaan en het incident moet tijdens schooltijd plaatsvinden. Sommige respondenten geven aan dat zij winkeldiefstal bij een supermarkt minder geschikt vinden, omdat dit niet op school plaatsvindt, maar in de wijk. Het inzetten van een buurtrechtbank zou in dat geval passender

zijn. Ook incidenten die buiten schooltijd plaatsvinden worden door respondenten niet geschikt geacht. Een respondent geeft aan:

“een kind dat bij Halt komt, zal meestal daar komen met een incident in de vrije tijd. Het is niet aan ons als school om alles te weten van onze leerlingen. Als het relevant is voor het onderwijs moeten wij het weten. Maar laten we alsjeblieft ook voor de jeugd waarborgen dat zij vrij kunnen ontwikkelen, zonder dat vanuit alle leefgebieden de ogen erop gericht zijn en dat alles aan elkaar wordt geknoopt in het leven.” (Respondent 8)

Zoals ook in de vragenlijst naar voren is gekomen vinden de respondenten dat ook overtredingen van het schoolreglement behandeld kunnen worden door de jongerenrechtbank. Men is echter wel van mening dat de overtredingen niet te licht moeten zijn, omdat de inzet van een jongerenrechtbank veel inspanning van de betrokkenen op school vereist. Voor hele lichte incidenten kunnen beter andere interventies worden ingezet op school. Daarnaast kunnen overtredingen van het schoolreglement feitelijk ook overlap vertonen met strafbare feiten. De meeste respondenten zijn van mening dat de overtredingen die door de jongerenrechtbank behandeld worden, moeten aansluiten bij Halt-feiten.

Het doel van de jongerenrechtbank is om de relaties in de school en eventuele schade te herstellen. Het gaat dan om onderlinge relaties tussen leerlingen, maar ook tussen een leerling en docent of de relatie van de school met de buurt waarin de school staat. Sommige respondenten geven daarom aan dat er een gemeenschapscomponent moet zitten aan het incident. Zedenfeiten die tussen twee leerlingen hebben plaatsgevonden, worden om die reden door sommige respondenten als minder geschikt gezien voor de jongerenrechtbank. De gemeenschap moet last hebben gehad van het incident en een rol krijgen in het herstel. Een van de geïnterviewden geeft het als volgt weer:

“Als er echt behoorlijke mate van achterliggende problematiek is en of het is iets wat echt in de intimiteit tussen mensen zich heeft voorgedaan, dan moet je daar niet een jongerenrechtbank bij betrekken. Dus ik vind dat het zich vooral leent voor zoals het oorspronkelijk model was in die school voor feiten die zich ook hebben voorgedaan in die school en die ook zichtbaar zijn geweest in ieder geval voor delen van die school. Het is een soort reparatie van wat er geschaad is en ik denk als de gemeenschap niet heeft gezien dat er iets geschaad is, waarom zou de gemeenschap zich dan moeten bemoeien met het herstellen van die schade dat. Dat vind ik ingewikkeld.” (Respondent 5).

In de focusgroepen is men het er over eens dat zowel overtredingen van het schoolreglement als aangiftewaardige zaken door de jongerenrechtbank behandeld kunnen worden. De lijst met Haltwaardige delicten⁹ wordt gezien als een goed uitgangspunt. Een uitputtende lijst van incidenten of strafbare feiten wordt door sommigen als te strikt

⁹ Zie: Besluit Aanwijzing Halt-feiten.

ervaren, omdat er altijd uitzonderingen mogelijk kunnen zijn. Sommige respondenten geven aan dat eigenlijk alle strafbare feiten behandeld kunnen worden door de jongerenrechtbank, bijvoorbeeld naast de inzet van het strafrecht. De jongerenrechtbank is gericht op herstel van relaties op school en niet op straffen, dus het kan een aanvulling vormen op een jeugdstrafrechtelijk traject. Een belangrijke voorwaarde blijft wel dat wanneer het gaat om een incident tussen twee jongeren, zij beiden op dezelfde school zitten. Het is voor de scholen (nog) niet haalbaar om jongerenrechtbanken te organiseren op wijk of stadsniveau.

Welk type beschuldigde past bij de jongerenrechtbank?

Wat betreft de beschuldigde jongeren wordt in de interviews aangegeven dat het moet gaan om jongeren die verantwoordelijkheid willen nemen voor wat zij gedaan hebben. Daarnaast is het van belang dat zij vrijwillig meewerken aan het proces. Aansluitend bij welk type zaken die passen bij de jongerenrechtbank is men het erover eens dat het moet gaan om gedrag dat passend is bij de leeftijd. Incidenten die plaatsvinden omdat de gelegenheid voorbijkwam en de jongeren niet heeft nagedacht over de gevolgen van zijn gedrag. Wanneer het gaat om meer calculerend gedrag, de jongere zich niet ziet als onderdeel van de schoolgemeenschap of als er al veel (andere) problemen spelen, ook in de thuissituatie, dan wordt dat als contra-indicatie gezien. Ook bepaalde stoornissen, zoals in het autistisch spectrum of communicatieproblemen, kunnen een contra-indicatie zijn, omdat de jongere zich moet kunnen verplaatsen in het perspectief van een ander.

Welke rol heeft de benadeelde (slachtoffer) bij de jongerenrechtbank?

De geïnterviewde respondenten zijn het met elkaar eens dat vrijwillige deelname een voorwaarde is voor beide partijen. De benadeelde heeft een belangrijke rol in de jongerenrechtbank, omdat het proces gericht is op het herstel van relaties binnen de school. De benadeelde moet daar dus ook voor open staan en vrijwillig aan kunnen deelnemen. In de focusgroepen wordt benoemd dat de snelheid waarmee een jongerenrechtbank georganiseerd kan worden ook voor de benadeelde een voordeel is. Het conflict wordt sneller opgelost, op een manier waarbij beide partijen gehoord worden en er herstel plaatsvindt. Conflicten kunnen dan niet blijven sluimeren in de school of de conflicten zijn al op een andere manier opgelost op het moment dat er nog een interventie plaatsvindt.

Respondenten geven ook aan dat de benadeelde goed geïnformeerd moet worden over de procedure van de jongerenrechtbank en dat het doen van aangifte altijd een mogelijkheid is. Het geven van deze informatie vooraf wordt belang geacht:

“Nou ik vind het belangrijk dat ze gewoon heel goed zijn ingelicht en weten waar ze dan ja of nee tegen zeggen en hoe dat proces er precies uit ziet [...] Als zowel de verdachte als het slachtoffer zich gehoord voelt en er iets moois tot stand kan komen, ja, natuurlijk ben ik daar dan een voorstander van. Als ze weten waar ze ja tegen zeggen.” (Respondent 4)

Daarnaast wordt tijdens de focusgroepen aangegeven dat het van belang kan zijn om ook na de jongerenrechtbank aandacht te hebben voor het welzijn van de benadeelde. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van een check-up door de zorgcoördinator, wanneer de benadeelde een leerling van de school betreft.

Hoe vindt de toeleiding plaats naar de jongerenrechtbank?

De toeleiding naar de jongerenrechtbank gaat over de selectie van zaken en welke partijen daarbij betrokken zijn. In het evaluatieonderzoek van de Universiteit Leiden is aanbevolen om twee toeleidingsroutes te organiseren: een interne route en een jeugdstrafrechtelijke route.¹⁰ In de huidige inventarisatie komt naar voren dat dit model door veel respondenten wordt onderschreven.

De interne route houdt volgens de respondenten in dat de school wat betreft een lichtere categorie incidenten zelf kan doorverwijzen naar de jongerenrechtbank. Het betrekken van een zorg coördinator op school wordt van belang geacht in het maken van deze afweging. De geïnterviewde respondenten geven aan dat het kader van incidenten voldoende duidelijk moet zijn, waarbinnen de school zelf kan beslissen een zaak te behandelen. Wanneer het echter een misdrijf betreft (volgens het Wetboek van Strafrecht), dan verdient het de voorkeur dat de politie betrokken wordt bij de zaak. De politie kan dan adviseren over de te kiezen route voor afdoening. Ook hiervoor is een kader nodig, gebaseerd op het type overtreding, beschuldigde, benadeelde, en hun persoonlijke omstandigheden. Wanneer de *externe of jeugdstrafrechtelijke route* gevolgd wordt dan kan de jongerenrechtbank plaatsvinden na een aangifte of aanhouding, via ZSM of via Halt.

De rol en betrokkenheid van de politie is in de interviews en de focusgroepen uitgebreid besproken. De meeste respondenten zijn het erover eens dat wanneer de interne route wordt gekozen er terughoudend omgegaan moet worden met het betrekken van de politie. In de huidige praktijk kunnen scholen contact op nemen met de politie om te vragen of zij contra-indicaties zien voor het inzetten van een jongerenrechtbank, bijvoorbeeld vanwege de persoonlijke- en thuissituatie van een jongere. De school heeft niet altijd zicht op alles wat er thuis speelt en kan zo extra informatie krijgen. In de focusgroepen wordt echter duidelijk dat het zelden voorkomt dat de politie negatief adviseert. Daarnaast blijkt de praktijk per school te verschillen, afhankelijk van de contacten die er bestaan met de lokale politie. Niet iedere school heeft dezelfde afspraken gemaakt met de politie over wanneer zij een zaak melden en hoe de politie de zaak in haar systeem registreert. Veel deelnemers gaven aan dat van het betrekken van de politie een stigmatiserend effect uit kan gaan. Wanneer de politie gecontacteerd wordt kan er een mutatie in het systeem van de politie gezet worden en scholen hebben geen grip op deze registraties. Tijdens de focusgroepen is er geen consensus gevonden tussen de deelnemers over de rol van de politie bij de

¹⁰ Van den Brink e.a. 2018, p. 58-59.

jongerenrechtbank. Het onderscheid tussen een interne en jeugdstrafrechtelijke route kan dit probleem mogelijk ondervangen, doordat in het laatste geval de politie automatisch betrokken is bij de toeleiding. Wanneer de politie ook bij interne toeleiding wordt betrokken dan is het van belang dat hierover heldere afspraken worden gemaakt met de politie, zodat dit consistent plaatsvindt en met zo min mogelijk (negatieve) gevolgen voor de beschuldigde. Afstemming met de politie en de lokale wijkagent is in dat geval van belang volgens de deelnemers, zodat de politie op de hoogte is van het bestaan van de jongerenrechtbank en wat het precies betekent voor jongeren.

Wat betreft de plaats van de jongerenrechtbank ten opzichte van het jeugdstrafrecht zijn er twee richtingen te onderscheiden. Een grotere groep geïnterviewde respondenten geeft aan dat de jongerenrechtbank ook ingezet kan worden als onderdeel van een justitieel traject (na aangifte of aanhouding en via ZSM/Halt). Dit wordt gezien als een mooie aanvulling op het huidige aanbod om zaken af te handelen, waarbij herstel voorop staat. Een iets kleinere groep geïnterviewde respondenten is van mening dat de jongerenrechtbank een op zichzelf staande interventie is, die los gezien moet worden van het jeugdstrafrecht en daar opererende partijen. De argumenten die hiervoor gegeven worden zijn dat een route via een aangifte te lang duurt, dat het onwenselijk is om een beschuldigde twee keer te straffen, dat het onwenselijk is dat er justitiële documentatie wordt opgebouwd en dat van Halt eveneens een stigmatiserende werking uitgaat. De verwachting is daarnaast dat beschuldigten hier vanwege deze argumenten niet aan mee willen werken.

Tijdens de focusgroepen is een groot deel van de deelnemers positief over het idee dat de jongerenrechtbank een onderdeel kan zijn van de Halt-afdoening. Deelnemers geven aan dat het kan bijdragen aan het aanzien van de jongerenrechtbank en beschuldigten het serieuzer gaan nemen, omdat het onderdeel is van een verplichte jeugdstrafrechtelijke afdoening. Men geeft ook aan dat het van belang is dat de autonomie van de jongerenrechtbank behouden blijft. Dit houdt in dat zij zelf willen kunnen meebeslissen over of een zaak geschikt is voor de jongerenrechtbank, in consultatie met Halt, en over welke afdoening wordt opgelegd in het kader van de jongerenrechtbank.

4. Analyse van de resultaten

In 2019 heeft het VN-Kinderrechtencomité een herziening uitgebracht van haar General Comment betreffende de rechten van jeugdigen die met het jeugdstrafrecht in aanraking komen.¹¹ In dit *General Comment No. 24* besteedt het Comité ruime aandacht aan buitenstrafrechtelijke afdoeningen (*diversion*). Het Comité is van mening dat buitenstrafrechtelijke afdoeningen uitgebreid moeten worden, om de schadelijke effecten

¹¹ VN-Kinderrechtencomité, *General Comment No. 24 (2019) on children's rights in the justice system*, CRC/C/GC/24, 18 september 2019.

van contact met het formele (jeugd)strafrecht zo veel mogelijk te vermijden (para. 6(c)(ii)). Het Kinderrechtencomité geeft aan dat onder *diversion* het volgende verstaan kan worden:

- maatregelen die jeugdigen weg leiden van het justitiële systeem, op enig moment voorafgaand aan of tijdens de procedure en;
- maatregelen in de context van justitiële procedures (para. 13).

Wanneer deze definitie wordt toegepast op de werkwijze van de jongerenrechtbank kan gesteld worden dat de jongerenrechtbanken een vorm van *diversion* inhoudt, in het geval van een incident dat gekwalificeerd kan worden als een overtreding of misdrijf, zoals vastgelegd in het Wetboek van Strafrecht. In dat geval wordt in de huidige werkwijze afgebogen van het formele jeugdstrafrecht, omdat er geen aangifte wordt gedaan, maar het incident door de jongerenrechtbank op school wordt afgedaan, voordat een justitieel traject wordt gestart. Het kan echter ook zo zijn dat de jongerenrechtbank parallel aan het justitiële systeem opereert, omdat de jeugdige bijvoorbeeld een winkelverbod of civiele schadeclaim heeft gekregen, of omdat de jeugdige is aangehouden door de politie en is opgehouden voor verhoor op het politiebureau. De praktijk wijst uit dat ook in deze gevallen de jongerenrechtbank ingezet wordt door scholen, om tot herstel te komen.

Daarnaast kan de jongerenrechtbank ook gezien worden als een vorm van conflictoplossing op scholen die los staat van het (jeugd)strafrecht, omdat het gaat om het behandelen van overtredingen van het schoolreglement, die niet strafbaar zijn. In het evaluatieonderzoek uitgevoerd door de Universiteit Leiden werd geconcludeerd dat:

*‘Het is duidelijk geworden dat de doelstelling van de jongerenrechtbank om een educatieve, herstelgerichte methode voor conflictoplossing binnen scholen te bieden, in elk geval in theorie goed aansluit bij de uitgangspunten van een kinderrechtenconforme onderwijsomgeving, zoals bedoeld in de artikelen 28 en 29 IVRK. De jongerenrechtbank komt zelfs concreet tegemoet aan de wens van het Kinderrechtencomité om kinderen op school actief te betrekken in conflictoplossing door middel van ‘peer counseling’ en in procedures die tot disciplinaire maatregelen kunnen leiden’.*¹²

In de situatie waarin de jongerenrechtbank mogelijk een onderdeel wordt van de Halt-afdoening, is duidelijk dat de jongerenrechtbank nog meer gezien kan worden als een buitenstrafrechtelijk afdoening. De integratie met het formele (jeugd)strafrecht wordt groter, doordat de jongerenrechtbank in dat geval zal volgen op een aangifte of aanhouding en doorverwijzing naar Halt. Het Kinderrechtencomité doet in General Comment No. 24 een aantal aanbevelingen wat betreft de rechtswaarborgen voor jeugdige verdachten waaraan buitenstrafrechtelijke afdoeningen moeten voldoen. Dit betreft onder andere:

¹² Van den Brink e.a. 2018, p. 25.

- Er moet wettelijk en **overtuigend bewijs** zijn voor het strafbare feit.
- De jeugdige moet vrijwillig betrokkenheid bij het strafbare feit **bekennen**, en deze bekentenis mag later niet tegen de jeugdige gebruikt worden in een andere juridische procedure.
- De jeugdige moet **vrijwillig** meewerken aan de buitenstrafrechtelijke afdoening.
- De jeugdige moet adequaat **geïnformeerd** worden over de aard, inhoud en duur van de maatregel en de consequenties in het geval hij of zij niet meewerkt.
- In de wet moet zijn vastgelegd in welke **zaken** diversion mogelijk is en de beslissingen van politie, OM en andere organisaties moeten gereguleerd en **controleerbaar** zijn.
- De jeugdige moet de mogelijkheid hebben om juridische of andere passende **bijstand** te krijgen.
- De jeugdige moet de mogelijkheid hebben om de beslissing te laten **controleren** door een hoger rechtsorgaan.
- Het voltooiën van de maatregel betekent dat de zaak definitief **gesloten** wordt.
- Vertrouwelijke data betreffende de zaak mogen **bewaard** worden ter administratie, controle of onderzoeksdoeleinden.
- Diversion mag niet gezien worden als een strafrechtelijke veroordeling en mag niet resulteren in een **strafblad** (para. 18).

In het eerdere onderzoek uitgevoerd vanuit de Universiteit Leiden wordt geconcludeerd dat aan een deel van deze rechtswaarborgen niet werd voldaan bij de uitvoering van de jongerenrechtbank. Dit betrof het feit dat de incidenten die in aanmerking komen voor behandeling door de jongerenrechtbank erg ruim geformuleerd en niet-limitatief opgesomd waren. Dit had ook betrekking op de vraag of de personen die betrokken waren bij de selectie van zaken en toeleiding naar de jongerenrechtbank voldoende distantie hadden ten opzichte van het project. Ook werd opgemerkt dat consultatie van een advocaat door de beschuldigde geen onderdeel uitmaakte van het proces. Tot slot werd benoemd dat het vijf jaar bewaren politieregistraties niet in overeenstemming is met de aanbevelingen van het Kinderrechtencomité.¹³

Naast aandacht voor de belangen en rechten van jeugdige verdachten is het ook van belang om de rechten van slachtoffers te waarborgen in het proces van de jongerenrechtbank. Zoals geconcludeerd door de onderzoekers van de Universiteit Leiden biedt de 'jongerenrechtbank een informele 'rechtsingang' voor minderjarige slachtoffers om een recht op een 'effectieve remedie' te verwezenlijken'.¹⁴ Een belangrijk voordeel van een buitenstrafrechtelijke afdoening is het feit dat het slachtoffer niet geconfronteerd wordt met de

¹³ Van den Brink e.a. 2018, p. 22.

¹⁴ Van den Brink e.a. 2018, p. 25.

mogelijke schadelijke effecten van een formeel strafproces (bijv. secundaire victimisatie). In het evaluatieonderzoek is echter geconcludeerd dat wat betreft de rechtswaarborgen voor jeugdige slachtoffers ook verbeteringen mogelijk zijn, zoals toegang tot juridische bijstand, professionele begeleiding voor het slachtoffer en de mogelijk schadelijke effecten van een politieregistratie.¹⁵

In het geval dat de jongerenrechtbank onderdeel wordt van de Halt-afdoening bieden de rechtswaarborgen zoals geformuleerd door het Kinderrechtencomité en de eerdere kritische kanttekeningen die geplaatst zijn in het evaluatieonderzoek uit 2018 belangrijke aanknopingspunten voor het opstellen van een landelijk kader, waarin de rechten en belangen van zowel beschuldigen als benadeelden gewaarborgd worden.

5. Uitgangspunten voor een landelijk kader

Uit de bovenstaande resultaten en analyse kunnen een aantal uitgangspunten voor een landelijk kader gedestilleerd worden. Hieronder worden deze uitgangspunten nader uitgewerkt.

1. Zorg voor een uniform kader wat betreft het type zaken en jongeren dat in aanmerking komt voor de jongerenrechtbank.
 - Het gaat om incidenten die in of rondom de school en onder schooltijd hebben plaatsgevonden, waarbij leerlingen van de desbetreffende school betrokken zijn.
 - Wat betreft het type zaken sluit aan bij het Besluit Aanwijzing Halt-feiten en schoolreglement en zorg voor een heldere afbakening van het type zaken dat geschikt is.
2. Zorg voor een uniforme landelijke werkwijze wat betreft de toeleiding naar de jongerenrechtbank.
 - Maak onderscheid tussen een interne toeleiding door de school en een externe toeleiding via de politie en Halt.
 - Ontwikkel samen met ketenpartners een checklist of beslisboom voor scholen om te kiezen voor een toeleidingsroute.
 - Bij voorkeur wordt de politie bij de interne toeleiding en overtredingen van het schoolreglement (niet-aangiftewaardige zaken) niet betrokken en vinden er geen politieregistraties plaats.
 - Maak de jongerenrechtbank onderdeel van de Halt-afdoening bij de externe toeleiding.

¹⁵ Van den Brink e.a. 2018, p. 24-25.

- Zorg bij de externe toeleiding dat de jongerenrechtbank zo snel mogelijk gestart kan worden.
3. Zorg dat de procedurele rechtswaarborgen voor beschuldigen en benadeelden gewaarborgd zijn.
- Zorg dat de vrijwillige deelname van jongeren (beschuldigen en benadeelden) voorop staat bij de jongerenrechtbank.
 - Zorg dat beschuldigen en benadeelden goed geïnformeerd worden over de jongerenrechtbank, zowel in het geval van de interne als de externe toeleiding en toegang hebben tot rechtsbijstand.
 - Zorg dat beschuldigen en benadeelden geen schadelijke effecten ondervinden van hun deelname aan de jongerenrechtbank (secundaire victimisatie, stigmatisering, etc.) en zorg voor passende begeleiding.

6. Conclusies

De hoofdvraag die centraal stond in deze inventarisatie is: *Wat is de positie van de jongerenrechtbank ten opzichte van het jeugdstrafrecht?* Deze hoofdvraag is onderverdeeld in drie subvragen:

1. Wat is de reikwijdte van de jongerenrechtbank, wat betreft type zaken en beschuldigen?
2. Wat is de rol van de benadeelde (het slachtoffer) bij de jongerenrechtbank?
3. Hoe vindt de toeleiding plaats naar de jongerenrechtbank?

Op basis van de resultaten van de vragenlijst (N=35) kan geconcludeerd worden dat de meerderheid van de respondenten van mening is dat overtredingen van het schoolreglement behandeld kunnen worden door de jongerenrechtbank (89%) en niet alleen Halt-waardige feiten. De meerderheid van de respondenten vindt dat de jongerenrechtbank een deel van de huidige Halt-zaken kan overnemen (80%) en dat de jongerenrechtbank onderdeel moet worden van de Halt-afdoening (60%). Tot slot is de meerderheid van de respondenten van mening dat de politie *niet* altijd betrokken hoeft te worden bij zaken die de jongerenrechtbank behandelt.

Op basis van de resultaten van de interviews (N=8) en focusgroepen (N=50) kan geconcludeerd worden dat de respondenten het erover eens zijn dat zowel overtredingen van het schoolreglement als aangiftewaardige zaken behandeld kunnen worden door de jongerenrechtbank. Wat betreft de incidenten moet er een relatie met de school zijn, waarbij leerlingen van de school betrokken zijn en het incident tijdens schooltijd heeft plaatsgevonden en het regelovertrekend gedrag van de beschuldigde moet passend zijn bij

de leeftijd. Vrijwillige deelname is het uitgangspunt voor zowel de beschuldigde als de benadeelde en zij moeten goed geïnformeerd worden over de procedure en hun rechten en belangen. Men is het erover eens dat wat betreft een afbakening van incidenten het aansluiten bij het Besluit Aanwijzing Halt-feiten een goede oplossing biedt. Wat betreft de rol van de politie kan geconcludeerd worden dat de meeste respondenten voorstander zijn van een terughoudende rol van de politie en het registreren van zaken door de politie, in het geval zaken waarbij de politie in principe niet betrokken is (overtredingen van het schoolreglement, geen aangifte of aanhouding). De meeste respondenten zijn positief over het integreren van de jongerenrechtbank in de Halt-afdoening.

Op basis van de analyse van de resultaten in het licht van het internationale kinderrecht kader kan geconcludeerd worden dat de jongerenrechtbank gezien kan worden als een buitenstrafrechtelijke afdoening, wanneer overtredingen en misdrijven behandeld worden. In de situatie waarin de jongerenrechtbank mogelijk een onderdeel wordt van de Halt-afdoening kan de jongerenrechtbank nog meer gezien worden als een buitenstrafrechtelijk afdoening, omdat het onderdeel wordt van het jeugdstrafproces. De onenigheid die er bestaat ten aanzien van de rol van de politie kan ondervangen worden door een duidelijk onderscheid te maken tussen een interne toeleiding van zaken in de school waar de politie niet bij betrokken is en een externe toeleiding via een aangifte of aanhouding en verwijzing naar Halt. Dit vraagt om een heldere afbakening van het type zaken dat geschikt is voor de jongerenrechtbank, een helder toeleidingskader en waarborging van procedurele rechtswaarborgen voor beschuldigen en benadeelden.

Bijlage 1: online vragenlijst

Vragenlijst Jongerenrechtbanken

Algemeen

Heeft u eerder gehoord van de Jongerenrechtbank?

Ja / Nee

Heeft u in uw werk te maken met de Jongerenrechtbank?

Ja / Nee

Hoe vaak heeft u in het afgelopen jaar te maken gehad met de Jongerenrechtbank?

Een keer

Twee keer

Drie keer

Maandelijks

Wekelijks

Anders:

In hoeverre bent u bekend met de inhoud en opzet van de Jongerenrechtbank?

Heel veel

Veel

Redelijk

Een beetje

Weinig

In hoeverre bent u bekend met de afdoeningen die de Jongerenrechtbank kan opleggen aan leerlingen?

Heel veel

Veel

Redelijk

Een beetje

Weinig

Kunt u in een paar woorden omschrijven wat uw eerste gedachte is bij de Jongerenrechtbank?

Open antwoord

Hieronder volgen een aantal **stellingen**:

Helemaal mee eens – Mee eens – Neutraal – Niet mee eens – Helemaal niet mee eens

- De Jongerenrechtbank mag alle zaken die door de school geschikt worden bevonden – ongeacht de ernst van de overtreding en/of misdrijf – behandelen.
- De Jongerenrechtbank mag alleen Halt-waardige zaken behandelen, dus zoals beschreven in het Halt-besluit. (Zie [Besluit Aanwijzing Halt-feiten](#))
- De jongerenrechtbank moet ook ingezet kunnen worden voor jongeren ouder dan 18 jaar, bijvoorbeeld via een ‘studentenrechtbank’ op het MBO.
- De Jongerenrechtbank mag, naast overtredingen en misdrijven of Halt-waardige zaken, ook overtredingen van het schoolreglement, (waarvoor een jongere kan worden geschorst) behandelen.
- Voor minderjarigen moet na aangifte een zaak ook naar de Jongerenrechtbank kunnen (via ZSM, als Halt-afdoening).
- Voor adolescenten (ouder dan 18 jaar) moet na aangifte een zaak ook naar de jongerenrechtbank (‘studentenrechtbank’) kunnen (via ZSM).
- De Jongerenrechtbank is alleen geschikt voor ‘first-offenders’.
- De Jongerenrechtbank kan een deel van de huidige Halt-zaken overnemen (na intake en in samenwerking met Halt)
- De jongerenrechtbank moet onderdeel worden van de Halt-afdoening (na verwijzing door politie of BOA (bijv. leerplichtambtenaar) en na intake bij en in samenwerking met Halt).
- De school bepaalt zelf voor welke zaken de Jongerenrechtbank zal worden ingezet.
- De politie of het OM moet altijd geïnformeerd worden over zaken die door de Jongerenrechtbank behandeld worden.
- De politie of het OM moeten altijd betrokken worden bij zaken die door de Jongerenrechtbank behandeld worden.
- Wanneer een jongeren een justitiële afdoening krijgt (Halt-afdoening; OM-afdoening; veroordeling) dan mag de Jongerenrechtbank niet ook nog ingezet worden
- Wanneer een jongeren een (buiten)gerechtelijke krijgt (Halt-afdoening; OM-afdoening; veroordeling) dan mag de Jongerenrechtbank ingezet worden als onderdeel daarvan
- Een zorg- of veiligheidscoördinator van de school moet altijd betrokken worden bij zaken die door de Jongerenrechtbank behandeld worden

Vignetten

Hierna volgen vier gefingeerde casussen van minderjarigen (12-18 jaar). Lees de casus goed door en beantwoord daarna de vragen.

Casus 1 – Mishandeling met mes

De vrienden Frenklin en Alex waren onder schooltijd in de buurt van de school met een andere vriend. Er ontstond een discussie tussen Frenklin en Alex, waarop zij met elkaar in gevecht raakten. Alex sloeg op Frenklins hoofd, riep van alles en hield de hand van Frenklin vast, die hij bij zijn zak hield. De vriend was de boel nog wat aan het opstoken. Vervolgens haalde Frenklin een stanleymes uit zijn zak, om Alex af te schrikken. Hij geeft later aan dat hij het mes bij zich had voor het repareren van zijn fiets. Alex probeerde het mes af te pakken waardoor het in zijn hand terecht kwam. Als gevolg hiervan is een zenuw doorgesneden, waaraan Alex geopereerd moest worden.

In hoeverre vindt u deze zaak geschikt voor de Jongerenrechtbank?

Heel veel
Veel
Redelijk
Een beetje
Weinig

Kunt u uw keuze toelichten?

Indien u deze zaak niet geschikt vindt voor de Jongerenrechtbank, welke afdoening is dan het meest passend?

Casus 2 – Online pesten

Een paar jongeren van verschillende jaarlagen besluiten een appgroep aan te maken en daar Jesse, uit de tweede klas, aan toe te voegen, en haar in die appgroep te beledigen en bedreigen. Jesse verlaat de groep, blokkeert nummers, maar wordt telkens weer teruggeplaatst in de groep. Wanneer ze van iemand een bericht krijgt met een uitnodiging het uit te praten na school, hoopt ze dat het pesten en lastigvallen daarmee tot een einde komt. Deze handreiking blijkt echter een "set-up" te zijn en ze wordt door vier jongeren aangevallen. Ze weet met lichte verwondingen te ontkomen maar is enorm geschrokken. De school wist niet eerder van de online pesterijen.

In hoeverre vindt u deze zaak geschikt voor de Jongerenrechtbank?

Heel veel
Veel
Redelijk
Een beetje
Weinig

Kunt u uw keuze toelichten?

Indien u deze zaak niet geschikt vindt voor de Jongerenrechtbank, welke afdoening is dan het meest passend?

Casus 3 – Winkeldiefstal

Marit gaat tijdens de pauze van school naar de supermarkt. Zij rekent af bij de zelfscanner. Tijdens een controle van de door haar gekochte artikelen ziet de medewerker van de supermarkt dat zij

twee broodjes en twee blikjes drinken niet heeft afgerekend. Zij krijgt een winkelverbod van 6 maanden.

In hoeverre vindt u deze zaak geschikt voor de Jongerenrechtbank?

Heel veel
Veel
Redelijk
Een beetje
Weinig

Kunt u uw keuze toelichten?

Indien u deze zaak niet geschikt vindt voor de Jongerenrechtbank, welke afdoening is dan het meest passend?

Casus 4 – Vuurwerk

Maikel heeft in zijn rugtas een groot aantal nitraatbommen meegenomen naar school. In de pauze zijn vier nitraatbommen afgestoken op het plein voor de school. Maikel heeft aangegeven er zelf één te hebben afgestoken, maar heeft ook een aantal nitraatbommen aan medeleerlingen gegeven te hebben. De conciërges hebben Maikel en de medeleerlingen gevraagd mee naar binnen te lopen voor een gesprek. In Maikels tas bleek een groot aantal nitraatbommen te zitten en een aansteker. De school heeft de politie ingeschakeld en Maikel heeft twee dagen in hechtenis doorgebracht in een politiecel.

In hoeverre vindt u deze zaak geschikt voor de Jongerenrechtbank?

Heel veel
Veel
Redelijk
Een beetje
Weinig

Kunt u uw keuze toelichten?

Indien u deze zaak niet geschikt vindt voor de Jongerenrechtbank, welke afdoening is dan het meest passend?

Achtergrond

Wat is uw functie?

Wat is uw geslacht?

Vrouw / Man / Anders:

Indien u benaderd wil worden voor een verdiepend interview, kunt u hier uw e-mailadres achterlaten:

Bijlage 2: gestandaardiseerde topiclijst interviews

Interview topiclijst Jongerenrechtbanken

1. Wat is uw functie?
2. Hoe heeft u kennisgemaakt met de Jongerenrechtbank?
3. Heeft u in uw werk te maken met de Jongerenrechtbank? Op welke manier?
4. Wat vindt u van het concept en de werkwijze van de Jongerenrechtbank?
5. Wat vindt u van de afdoeningen die de Jongerenrechtbank kan opleggen aan leerlingen?
6. Voor welke type overtredingen / delicten vindt u de Jongerenrechtbank geschikt?
7. Voor welk type verdachten vindt u de Jongerenrechtbank geschikt? (bijv. first offenders)
8. Bent u van mening dat de Jongerenrechtbank alle zaken die door de school geschikt worden bevonden – ongeacht de ernst van de overtreding en/of misdrijf – mag behandelen? (of bijv. alleen Haltwaardige feiten).
9. Bent u van mening dat de Jongerenrechtbank, naast overtredingen en misdrijven of Haltwaardige zaken, ook overtredingen van het schoolreglement, (waarvoor een jongere kan worden geschorst) mag behandelen?
10. Bent u van mening dat voor minderjarigen na aangifte een zaak ook naar de Jongerenrechtbank moet kunnen (via ZSM, als Halt-afdoening)?
11. Mag de Jongerenrechtbank volgens u ook ingezet worden naast een justitiële afdoening (Halt-afdoening; OM-afdoening; veroordeling)?
12. Bent u van mening dat de politie of het OM altijd betrokken moeten worden bij zaken die door de Jongerenrechtbank behandeld worden?
13. Bent u van mening dat een zorg- of veiligheidscoördinator van de school altijd betrokken moet worden bij zaken die door de Jongerenrechtbank behandeld worden?
14. Denkt u dat de Jongerenrechtbank een deel van de huidige Halt-zaken zou kunnen overnemen (na intake en in samenwerking met Halt)? Vindt u dat wenselijk?
15. Vindt u het een goed idee wanneer de jongerenrechtbank onderdeel wordt van Halt (na intake bij en in samenwerking met Halt)?
16. Vindt u het een goed idee om de jongerenrechtbank ook in te zetten voor jongeren ouder dan 18 jaar, bijvoorbeeld via een 'studentenrechtbank' op het MBO?
17. Bent u van mening dat voor adolescenten (ouder dan 18 jaar) na aangifte een zaak ook naar de jongerenrechtbank ('studentenrechtbank') moet kunnen (via ZSM)?

Bijlage 3: programma ronde tafel bijeenkomst

12.30	Start programma: opening door Saskia Grotenhuis, directeur Stichting JRB NL
12.45	Interview panel jongerenrechters - wat zijn de ervaringen van jongeren met de JRB - vragen zaal aan de jongeren
13.15	Presentatie Stephanie Rap (UvA): verslag interviews, vragenlijst, presentatie stellingen
13.45	Pauze: koffie & thee
14.00	Start ronde tafels. Drie subgroepen bespreken alle stellingen
	14.00 – ronde 1
	14.45 – ronde 2
15.30	Pauze: koffie & thee
	15.45 – ronde 3
16.30	Korte, plenaire terugkoppeling door de drie gespreksleiders
16.45	Afsluitende menti-meter vraag: <i>what's in the name</i>
16.50	Afsluiting / gelegenheid om wat te drinken
	Einde programma

Focusgroepen

Tafel 1 (olv Marije Jeltjes) – welke zaken passen binnen de JRB

Momenteel gelden de volgende criteria: zaken waarvoor aangifte gedaan zou kunnen worden, met als informele leidraad Halt-waardige feiten en (ernstige) overtredingen van het schoolreglement met een meerdaagse schorsing tot gevolg. Doel is herstel van veroorzaakte schade en vertrouwen (max. schadebedrag is 500 euro).

1. Zijn deze criteria nog altijd passend? Dus zowel schoolreglement als aangiftewaardig?
2. Is een uitputtende lijst met overtredingen en misdrijven gewenst (bijv. besluit aanwijzing Halt-feiten)?
3. Zijn er ook type zaken die niet passen bij de Jongerenrechtbank?
4. Kunnen er ook zaken naar de JRB die niet binnen of rond de schoolomgeving of onder schooltijd zijn gepleegd? (bijv. door een JRB te koppelen aan een wijkrechtbank?)

Tafel 2 (olv Stephanie Rap) – hoe moet de toeleiding naar de JRB er uit zien voor zaken?

Naar aanleiding van eerdere onderzoeken door o.a. de Universiteit van Leiden, is er een onderscheid gemaakt tussen de interne route (geen aangifte) en externe route (wel aangifte), waarna de zaak via een Halt-afdoening terug kan naar de JRB. Van de externe route bestaat een pilot in Amsterdam i.s.m. ZSM. Die pilot heeft i.v.m. Corona nooit goed gelopen en leidde slechts tot één verwijzing.

1. Is bij de interne route (dus wanneer *geen* aangifte is gedaan) een check door de politie wenselijk? En als dat het geval is, is het dan terecht dat er een mutatie wordt gemaakt?
2. Is de externe route de JRB een *vervanging* van de Halt-afdoening (weliswaar na intake, controle op naleving en met afsluitend gesprek door Halt) of een *onderdeel* van de Halt-interventie vwbt de excuus en herstel module?

3. Welke school-interne procedure is noodzakelijk bij beide routes (moet bijv. de zaak altijd de zorg- en/of veiligheidscoördinator van de school passeren)?

Tafel 3 (olv Jaap van der Spek) – rol slachtoffers / benadeelden

De JRB is een herstelrechtelijk initiatief waarin de relatie tussen dader en slachtoffer centraal staat, binnen de JRB benadeelde genoemd. Zij moeten allebei instemmen met het inzetten van de JRB. Vanuit het oogpunt van het slachtoffer / benadeelde, staan we stil bij de volgende vragen

1. Zijn er zaken waarbij het onwenselijk is voor het slachtoffer / de benadeelde dat de JRB wordt ingeroepen ?
2. Wat te doen met zaken waarin benadeelde weigert of geen behoefte heeft (zit daar nog verschil in waardering in) mee te doen – nooit naar de JRB ?
3. Wat te doen met zaken zonder direct individueel slachtoffer? Zaken waarin geen individueel slachtoffer is, maar waar wel sprake is van benadeling (ten opzichte van gemeenschap of school).
4. Kan een zaak naar de JRB waarin de beklaagde en de benadeelde op verschillende scholen zitten?

Bijlage 4: overzicht respondenten interviews

Respondent 1: Rechter en bestuurslid Stichting Jongerenrechtbank

Respondent 2: Voormalig lid jongerenrechtbank

Respondent 3: Voormalig lid jongerenrechtbank

Respondent 4: Coördinerend jeugd officier en landelijk jeugd officier Openbaar Ministerie

Respondent 5: Directeur-bestuurder Stichting Halt

Respondent 6: Operationeel specialist politie

Respondent 7: Afdelingshoofd beleid en strategie Openbaar Ministerie

Respondent 8: Zorg- en veiligheidscoördinator voortgezet onderwijs

Bijlage 5: overzicht resultaten stellingen

#	Question	Helemaal mee eens		Mee eens		Neutraal		Niet mee eens		Helemaal mee oneens		Total
1	De Jongerenrechtbank mag alle zaken die door de school geschikt worden bevonden – ongeacht de ernst van de overtreding en/of misdrijf – behandelen.	11.43%	4	28.57%	10	2.86%	1	48.57%	17	8.57%	3	35
2	De Jongerenrechtbank mag alleen Halt-waardige zaken behandelen, dus zoals beschreven in het Halt-besluit (Zie Besluit Aanwijzing Halt-feiten).	5.71%	2	25.71%	9	20.00%	7	45.71%	16	2.86%	1	35
3	De Jongerenrechtbank moet ook ingezet kunnen worden voor jongeren ouder dan 18 jaar, bijvoorbeeld via een 'studentenrechtbank' op het MBO.	45.71%	16	42.86%	15	2.86%	1	5.71%	2	2.86%	1	35
4	De Jongerenrechtbank mag, naast overtredingen en misdrijven of Halt-waardige zaken, ook overtredingen van het schoolreglement, (waarvoor een jongere kan worden geschorst) behandelen.	34.29%	12	54.29%	19	8.57%	3	2.86%	1	0.00%	0	35
5	Voor minderjarigen moet na aangifte een zaak ook naar de Jongerenrechtbank kunnen (via ZSM, als Halt-afdoening).	34.29%	12	45.71%	16	5.71%	2	14.29%	5	0.00%	0	35
6	Voor adolescenten (ouder dan 18 jaar) moet na aangifte een zaak ook naar de Jongerenrechtbank ('studentenrechtbank') kunnen (via ZSM).	28.57%	10	42.86%	15	14.29%	5	8.57%	3	5.71%	2	35
7	De Jongerenrechtbank is alleen geschikt voor 'first-offenders'.	2.86%	1	20.00%	7	8.57%	3	62.86%	22	5.71%	2	35
8	De Jongerenrechtbank kan een deel van de huidige Halt-zaken overnemen (na intake en in samenwerking met Halt).	11.43%	4	68.57%	24	11.43%	4	5.71%	2	2.86%	1	35
9	De Jongerenrechtbank moet onderdeel worden van de Halt-afdoening (na verwijzing door politie of BOA (bijv. leerplicht-ambtenaar) en intake bij Halt).	14.29%	5	45.71%	16	22.86%	8	11.43%	4	5.71%	2	35
10	De school bepaalt zelf voor welke zaken de Jongerenrechtbank ingezet kan worden.	2.86%	1	37.14%	13	11.43%	4	40.00%	14	8.57%	3	35
11	De politie of het OM moet altijd geïnformeerd worden over zaken die door de Jongerenrechtbank behandeld worden.	8.57%	3	25.71%	9	11.43%	4	40.00%	14	14.29%	5	35
12	De politie of het OM moeten altijd betrokken worden bij zaken	5.71%	2	8.57%	3	11.43%	4	62.86%	22	11.43%	4	35

	die door de Jongerenrechtbank behandeld worden.											
13	Wanneer een jongere een justitiële afdoening krijgt (Halt-afdoening; OM-afdoening; veroordeling) dan mag de Jongerenrechtbank niet ook nog ingezet worden.	8.57%	3	37.14%	13	8.57%	3	34.29%	12	11.43%	4	35
14	Een zorg- of veiligheidscoördinator van de school moet altijd betrokken worden bij zaken die door de Jongerenrechtbank behandeld worden.	22.86%	8	60.00%	21	11.43%	4	5.71%	2	0.00%	0	35